

МР «Горный улус» Республики Саха (Якутия)

МБОУ «Джикимдинская СОШ им. Софр.П.Данилова»

«Рассмотрено» на заседании МО учителей начальных классов протокол № _____ от _____ руководитель МО: _____ (Григорьева Н.В.) «__» _____ 2021 год	«Согласовано» Заместитель директора по УР: _____ (Кузьмина Е.М.) «__» _____ 2021 год	«Утверждаю» Приказ № _____ от _____ Директор МБОУ «Джикимдинская СОШ им.Софр.П. Данилова»: _____ (Саввин А.А) «__» _____ 2021 год

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

урока Духовности

«Саха – Айыы кыбитэ»

Уровень образования: 10 класс

Количество часов: 35

Учитель: Прокопьева Евдокия Васильевна

Программа разработана на основе авторских программ Надежды Михайловны Николаевой и

Анны Прокопьевны Деляевой, 2012 г.

Дикимдя 2021

Быһаары сурук

«Олонхо ытык эйгэтэ» куурус үөрэнээччи олонхо туһунан төрөөбүт, литература, фольклор уонна төрүт культура уруктарыгар ылбыт билиитин чингэтэр уонна дирингэтэр соруктаах 9 кылааска ананар. Олонхо – саха омук уус-уран тыллаахтара үтүмэн үйэлэргэ түмэн, чочуйан, нарылаан айбыт сүдү айымньылары. Олонхо тыла баайынан, ураты тутулунан, сиздэрэй кэрэтинэн истибити эрэ барытын сөхтөрөр, умсугутар улуу күүстээх. Олонхо саха өйүн-санаатын толору көрдөрөр. Бу орто туруу баран дойдуга киһи сирдээҕи аналын туһунан өйдөбүлү иитэр. Онон олонхону оҕоҕо олоххо бэлэмнээх киһи гына иитэргэ кыагы биэрэр. Олонхо саха оҕотун иитиигэ-үөрэтиигэ, айылҕаны, удьуору, тылы-өһү, норуот муударанын, сизри-туому тутуһууга, үгэстэри салҕааһынна, үтүө киһи буоларга сүдү улахан суолталаах. Ол эрэри билигин үөрэнээччи олонхону ааҕарыгар уонна истэригэр лапа ыарырҕатар. Ол туһуттан куурус практической хайысханы тутуһар: дыарык аайы үөрэнээччи Горнай улууһун олонхоһуттары кытта билсэр, кинилэр олонхолорун ааҕар, олонхо тылын-өһүн быһаарарга холонор, эрчиллэр, кэтээн, тэннээн, ырытан көрөр, кэтээн көрүүнү түмэр, чинчийэр, санаа үллэстэр үлэтэ тэриллэр.

Сыала: араас үлэ көрүнүнэн оҕону олонхо эйгэтигэр угуйуу, умсугутуу, олоххо бэлэмнээх, төрөөбүт дойдутугар бэриниилээх саха оҕотун иити.

Соруктара:

- олонхо туһунан өйдөбүлү, билиини кэнэти, дирингэти;
- Горнай улууһун олонхоһуттары билиһиннэри;
- Олонхоһуттар олонхолорун ааҕы, чинчийи, ырыты;
- Олонхо тыла – норуот духовнай баайа, олон ааспыт олоһун, өйүн-санаатын, муударанын туһута буоларын туһунан өйдөбүлү инэри;
- Горнай улууһун олонхоһуттары үйэтипит дьону билиһиннэри.

Туһаныллар литература:

1. Олонхо ытык эйгэтэ. – Дьокуускай, 2010
2. Горнай олонхолоро. – Дьокуускай, Бичик, 2010
3. Илларионов, В.В. Олонхо алыптаах эйгэтэ.- Дьокуускай, 2006
4. Илларионова, В.В. Олонхо эйгэтэ: оҕо хараҕынан олонхону анаарыы. – Дьокуускай, 2000
5. Олонхо – духовное наследие народа саха. – Якутск, 2000
6. Олонхону чинчийи: оҕо анаарыыта. – Дьокуускай, 2010
7. Попова, А. Олонхо киэн киэлитигэр. – Дьокуускай, 1995
8. Сивцев, Д.К. – Суорун Омоллоон. Саха фольклора. – Дьокуускай, 2006
9. Слепцов, П.А. Актуальные проблемы изучения языка олонхо // Олонхо в контексте эпического наследия народов мира. Тезисы докладов международной научной конференции. – Якутск, 2000
10. Слепцов, П.А. Якутский литературный язык. Формирование и развитие общенациональных норм. Глава 4. – Новосибирск, 1990
11. Тобуроков Н.Н. Саха литературатын историята. – Дьокуускай, 2001
12. Чехордуна, Е.П. Олонхо тыла-өһө. – Дьокуускай, 1999

Календарнай – тематической былаан

№	Уруок тиэмэтэ	Чааһа	Күнэ- дьыла	Буолбута	Уруок сүрүн чааһа Уруок ытыллар көрүнэ	Ытыллар миэстэтэ
Аар Айыы үөрэбэ – 10 чаас						
1	Аар Айыы үөрэбэ диэн тугуй? Духуобунас диэн тугуй?	1	03.09		- Айыы үөрэбэ сир-майгы үрдээһинин үөрэбэ, киһитийи үөрэбэ буоларын өйдөтүү; -Духуобунас төһө да кут-сүр, өй-санаа, майгы-сигили эйгэтэ буолбутун иһин, дын олохтон, тулалыыр эйгэттэн, уопсай уйгуттан уһуйуллан киһи олобун сирдиир аналлаабын өйдөтүү, быһаары;	
2	Аар Айыы итэбэлин сүрүн өйдөбүллэрэ. Саха үнэр-сүктэр Танарата – Аар Айыылар	1	10.09		-Аар Айыылары, күүстээх тыллары, сирдээби үтүө иччилэри билиһиннэри, өйдөтүү. Аар Айыы итэбэлэ киһини сөптөөхтүк сылдыарга, олорорго, айылбаба сөптөөх сыһыаннаах буоларга үөрэтэрин өйдөтүү. -Кэпсэтиһии, сэхэргэһии.	Айылбаба тахсыы
3	Киһи сиргэ кэлбит аналыгар сүрүн ирдэбиллэр	1	17.09		-Орто дойдуга киһи туох эрэ аналлаах кэлбитин кэпсэти. Ол аналын толороругар кини Айылбаба сокуоннарын сөпкө тутуһан олоруохтаабын өйдөтүү. -Кэпсэтиһии, ирдэбиллэри ырытыы.	
4	«Айыы» уонна «Аньыы»	1	24.09		-Сырдык, хараҥа күүстэр. Айыы уонна аньыы араастарын өйдөтүү. -Бэлиэтэни, холобурдары көрүү.	
5	«Саха – Айыы киһитэ».	1	01.10		-Предмет ис хобооно уонна суолтата. «Саха – Айыы киһитэ» диэн тобо ааттаммыта. -Кэпсэтиһии.	

6	Саха – Айыы киьитин төрүт духовнай культурата – Айыы үөрэбэ.	1	08.10		-Саха төрүт духовнай культурата – Айыы итэбэлэ, Айыы үөрэбэ. Ёйдөбүлэ тугу үөрэтэрэ. Айыы итэбэлэ Азия омуктарын духовнай культуратын биир былыргы салаата.
7	Саха – Айыы киьитин төрдө – ууһа.	1	15.10		-Саха Индоиран арийдарыттан төрүттэбэ. Хууннар,түүрдэр,монголларсахаттан төрүттээхтэрэ. Ураанхай саха. Саха билинги Саха сиригэр кэлэн олохсуйуута. -Кэпсэтиһии,бэлиэтэнии.
8	Айыы үөрэбэ – Саха – Айыы киьитин Сайыннарар төрүт үөрэбэ.	1	22.10		Айыы үөрэбэ – Саха – Айыы киьитин сайдытын төрүт үөрэбэ. Айыылар киьини сайыннарар ситимнэрэ.
9	Айыы үөрэбин салаата кут – сүр үөрэбэ.	1	05.11		-Үс кут туһунан саха өйдөбүлэ. Сүр – киьи ис дһьатын күүһүн өйдөбүлэ.Сүрдэр мустар тыын эттэрэ.
	Саха ис күүһүн туһанар ураты ньымалара.	1	12.11		-Саха – Айыы киьитэ тыыннаах буолар сүрэ-күүһэ. Алгыс, андабар,кырыыс.
Олонхо ытык эйгэтэ – 9 чаас					
	Саха Героической эпоһа олонхо	1	19.11		
	Олонхоһо Айыы дьоно	1	26.11		-Айыы дьонун танаһа-саба, ырыата-тойуга. Ырыаны истии, ырытыһыы.
	Олонхоһо аллараа дойду олохтоохторо.	1	03.12		дьүүнэ- бодото. Аудионан истии, ырытыһыы.

	Олонхоџо кэпсэнэр үс дойду.	1	10.12		-Олонхоџо үс дойду ойууланьыта. Ааџы,бэлиэтэний,Кэпсэтихий.
	Талба дьон олонхоџуттар.	1	17.12		-Ийэ олонхоџуттары билихиннэрий, толорор олонхолоруттан истии.
	Олонхоџуттар биир дойдулаахтарбыт.	1	24.12		-Куорунай улуухун олонхоџуттара кэпсэтихий, Көрдүүр үлэ (бөлөџүнэн)
	Куорунай олонхоџуттара	1	14.01		-Хас биирдий нһилиэк бэйэтин олонхоџутун, кинилэр олонхолорун дирингэтэн билсийи, чинчийи, үөрэтии.
	Куорунай олонхолоро.	1	21.01		-«Куорунай олонхолоро» кинигэни туһанан улууспут кизн туттар олонхолорун билсийи.
	Үйэтиппит үтүөлээхтэр.	1	28.01		-Ксенофонов Г.В.,Тулааһынап П.Я.,Сергеев С.Г.,Дмитриев П.Н.-Туутук, Илларионов В.В.,Тарасов С.И.,Захарова А.Е.,Ефремов П.Е., Федоров С.Н. уо.д.а.
Олоххо бэлэмнээх буолуу – 4 чаас					
	Кийи сиргэ кэлбит аналгыгар сүрүн ирдэбиллэр.	1	04.02		-Кут –сүр эргийрэ.Кийи орто дойдуга кэлбит аналын толороругар айылџа сокуоннарын сөпкө тутуһан олоруохтааџын өйдөтүү.
	Ийэ, аџа буолар анал.	1	11.02		-Уол,кыыс оџону чопчулаан үөрэтии. Дьиз кэргэн аџа баһылыга, үчүгэй ийэ буоларга оџо эрдэхтэн бэлэмнэний.
	Сизэр – майгы Чөл олох	1	18.02		-Олоххо сыһаны онорботторун курдук олук ууруу:сымыйалааһыны,уорааһыны,куһаџан дьаллыкка үлүүйүүнү утары. Чөл олох доруобуйаџа туһатын быһаарыы. Кийи

					бэйэтинкэскилентуугарчөлөлб5у тутууоохтаабын өйдөтүү.	
	Түмүктүүр уруок	1	25.02		-Тургутук боппуруостарыгар эппиэттээнин -Куонкурустарга кыттааһын	
Киниэхэ төрөөбүт дойдута – 12 чаас						
3	*Куорунай улууһа	1	04.03		-Улуус картатын үөрэтии -Уруһуйдааһын	
4	*Мин улууһум былыргыта	2	11.03 18.03		-Улуус архыбын кытары үлэ. -Чинчийэр үлэ	
	*Куорунай нэһилиэктэрэ	2	01.04 08.05		-Нэһилиэк кинигэлэрин аабы, билсиһии - Куорунай туһунан ырыалары истии,үөрэтии	
6	*Ырыаҕа ылланар, хоһоонно хоһуллар Куорунайым ытык дьоно-сэргэтэ	2	15.04 22.04		-Биллиилээх дьоннору кытары көрсүһүү -Дагылаат суруйуу, көмүскээһин	
7	*Куорунайым айар дьоно	2	29.04 06.05		-Айар талааннаах дьоннуун көрсүһүү -Иһитиннэриин оноруу	

8	Нэһилиэгим историята	2	13.05 20.05			
	Олорор сир суолтата. Кулан суруйуутуттан билсиьии	1	27.05			